

זכרון עולם

האשה
החשובה ודפית
צדקה וחסד

**מרת
ורדה שניצר**
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הר"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
ח' סיון 3 תש"ד 471 ב"ב טל. 03-5775333

**מאורות
הדף היומי**

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד

משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

מסכת שבועות מ"ה-עבודה זרה ג' ♦ פרה י', ד' - י', ז'

בס"ד, י"ט סיון תשפ"ה

גליון מס' 1360

השבוע בגליון

♦ שאל ספר קודש ונשרף באונס - האם חייב?
♦ כנופיית ערלים ששדדה ספר שאול
♦ הורים השואלים חפץ מבנם, פטורים מאונסין?
♦ העוסק במצווה לשם קבלת שכר, פטור מן המצווה?

♦ הנתבע-איני יודע, אולם אני מאמין לתובע!
♦ איסור "כל תלין" במלגה ללומדי תורה
♦ קדימות לבעלי החובות
♦ הירושה הגדולה של ניירות ערך

דף מד/א שומר אבדה... כשומר שכר

שאל ספר קודש ונשרף באונס - האם חייב?

כידוע, השואל חפץ מחבירו אינו רשאי להשתמט מהחזרתו או מתשלום דמיו, אף אם החפץ נאנס. זאת, מאחר שבעל החפץ השאילו לאותו אדם כדי שהלה יוכל להפיק תועלת מכל אפשרויות השימוש הגלומות בו, בעוד שהמשאיל עצמו כלל אינו נהנה מן ההשאלה, ובלשון התלמוד (ב"מ צד/ב): "שואל - כל הנאה שלו". בתמורה לכך מתחייב השואל התחייבות כוללת, המבטחת את המשאיל מפני כל נזק, יהא אשר יהא.

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

גדול היה האיש

האיש הזה לקח מאוורר ענק והציב אותו מול הפרצוף שלי, ככה, קרוב קרוב, מספר בהתרגשות מר ו.ו. הי"ו.

זה לי שנים רבות שאני עובד כדוור ברשות הדואר. אני מכיר כל משפחה באזור עבודתי. מי עזב, מי חדש, מי נפטר, איפוא מוקם בניין חדש, מי בודד ללא תכתובת עם בני אנוש, ומי מקבל אינספור מכתבים. מטבע הדברים אני גם מכיר רבים מדיירי השכונה באופן אישי, מאחר שמדי פעם מזדמן לי למסור להם דואר רשום.

האיש הזה זכור לטוב בליבי לנצח. היה זה באמצע הקיץ. הקב"ה, המחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית, תלה באותו יום את השמש מעל רחוב רבי עקיבא בבני ברק. בדיוק מעל, לא היתה פיסת צל מפני כדור האש הבורע. נשאתי על גבי את שק המכתבים, ושרכתי את רגלי הלאות על פני האבנים הלוהטות. איש לא הסתובב ברחוב. אבל לי לא היתה כל ברירה, דפקתי בבית פלוני, מסרתי את המעטפה לידי בעל הבית שמיהר לחתום לי על הטופס והגפתי את הדלת, שלא יברח לו האויר הקריר של המזגן. אחר, שלא היה לו מזגן, צעק "כך" מתוך הבית. הוא לא היה מסוגל לזוז מהמאוורר. נגשתי אליו, הגשתי אליו את הנייר, ובעוד זקנו מתבדר ברוח הווינטילטור, חתם לי במהירות ושם להתענג על הרוח הנעימה.

סימנים י"ח, י"ט, כ').

אחד מן הספרים הנשדדים באותו אירוע, היה שאול בידי אדם מסויים, וכשוך הפרעות השואל פנה אל המשאיל, וביקש ממנו את הפיקדון אשר הוא הפקיד בידו בעת שאילת הספר, תוך הבטחה, כי אם יעלה בידו לאתר את הספר, הוא יחזירו אליו. אולם, המשאיל סרב להחזיר את המשכון וטען, כי השואל חייב בכל אונס שהוא, ועד שהספר לא יוחזר לידי, הוא מותיר את המשכון ברשותו.

מקרה זה הופנה אל הר"ן אשר השיב, כי דינו של שואל זה שונה לחלוטין משאר השואלין המתחייבים באונסין, כלהלן.

פרוטה דרב יוסף: סוגיה מפורסמת בש"ס, אשר לומדי הדף היומי וודאי מכירים אותה (ב"ק נו/ב ב"מ כט/א), מכונה בשם "פרוטה דרב יוסף". לדעת רב יוסף, אדם שמצא אבידה ונטל על עצמו לשמור עליה ולטפל בה עד שתוחזר לבעליה, נחשב כ"שומר שכר" החייב בגניבה ובאבידה, ואינו נחשב כשומר חנם החייב בפשיעה בלבד. זאת, מאחר ששומר האבידה נהנה ממנה כי בשעה שהוא עוסק בה הרי הוא פטור מנתינת צדקה לעני שיבקש ממנו פרוטה באותה עת, שהרי "העוסק במצווה פטור מן המצווה".

השואל ספר קודש פטור מאונסין: מעתה, קובע הר"ן, גם המשאיל ספר קודש מקיים בכך מצווה רבת, וממילא באותה שעה הוא פטור מנתינת פרוטה לעני. לפיכך, אין ניתן לומר על

זעילוי נשמת

מרת **אסתר איינהורן** ע"ה
ב"ר דוד ז"ל
נלב"ע כ"ג בסיון תש"ס
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ידידנו
הר"ר **חיים נפתלי איינהורן** ומשפ' שיחיו - פ"ת

זעילוי נשמת

מורנו הגה"ח
רבי שמואל צבי קובלסקי זצ"ל
בן הר"ר בנימין ז"ל
נלב"ע כ"ג בסיון תשנ"ג
תנצב"ה

זעילוי נשמת

מרת **רבקה הירש** ע"ה
ב"ר מנחם אריה ז"ל
נלב"ע כ"ד בסיון תש"ס
תנצב"ה
הונצחה ע"י ידידנו בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרב **בן ציון צבי גולדשטיין** ז"ל בן ר' יצחק אייזיק ז"ל נלב"ע ט"ז בסיון תשנ"ג ומרת **הניה גולדשטיין** ע"ה בת ר' נתן ז"ל נלב"ע י"ח סיון תשע"ב
תנצב"ה

שואל הספר, כי "כל הנאה שלו", שכן, גם משאל הספר נהנה מן ההשאלה, וממילא, אין השואל מתחייב באונסין (עיי' בשי"ר חו"מ סי' ע"ב ס"ק כ"ט שכתב, שלהלכה הוה ספיקא דדינא, ועיי"ש ב"תומים", ב"קצות החושן", ב"נתיבות המשפט" וב"מחנה אפרים" הל' שאלה ופקדון סיג).

הורים השואלים חפץ מבנם, פטורים מאונסין! חידוש זה של הר"ן גרר בעקבותיו חידוש נוסף מבית מדרשו של הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, אשר חידש, כי לדעת הר"ן, הורים השואלים חפץ כל שהוא מילדיהם, פטורים מאונסין, שכן, אף הבן נהנה מהשאלה זו, שהרי בכך הוא קיים מצוות כיבוד אב ואם! (הגהות רעק"א ל"שולחן ערוך" או"ח סי' י"ד, במהדורת טלמן וב"שולחן ערוך" החדש מהדורת מ"י) [ראה שם שהקשו מפסק דינו של המהרי"ק, אודות אב ששלח את בנו בשליחות והבן נתפס לבית האסורים, שחייב האב לשחררו מדין "שואל". מוכח, איפוא, כי האב נחשב כשואל].

משאל חפץ אינו מקיים מצווה! מן הסתם, תמהים רבים מן הקוראים - הרי כל המשאל חפץ לחבירו מקיים מצווה בכך, ואם כן, בטלה פרשת אונסין בשואל? שאלה זו נשאל הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל (שו"ת "אמרי יושר" ח"א סי' מ"ז) אשר השיב, כי המשאל חפץ לחבירו אינו מקיים מצווה בכך! התורה מתייחסת אל הלוואת ממון בלבד כאל מצווה, אך לא להשאלת חפצים, משום הפחת הנגרם להם.

לעומת זאת, ה"חפץ חיים" זצ"ל ("אהבת חסד" פ"א ס"ק ז'), אינו שולל לחלוטין את פעולת ההשאלה כמעשה מצווה, אלא מגדירה **"דלא מצווה גמורה היא"**. ועדיין הוא כותב, יש לחדד את ההבנה בעניין זה. שכן, ברור לכל, כי המשאל חפץ לעני מרוד, מקיים מצווה **גמורה** (עיי"ש שהוכיח כן). ואם כן, לכאורה, לדעת הר"ן, משאל זה קיים מצווה גדולה, ומאחר שבאותה שעה הוא פטור ממצוות מתן צדקה, נמצא שהרוויח את ה"פרוטה דרב יוסף", וממילא פטור העני השואל מאונסין. האמנם כן?

חשבון פשוט: לא ולא, משיב ה"חפץ חיים" זצ"ל. שכן, הנאת בעל הבית באה לידי ביטוי דווקא כאשר באותה שעה הוא נפטר לחלוטין ממצוות הצדקה. אולם, משאל זה הרוויח את הפרוטה שאין הוא צריך להעניק כעת לעני אחר, משום... שברגע זה הוא מעניק ממון לעני העומד לפניו! כלום רווח יש כאן, הלא ברגע זה הוא מעניק את ממונו לעני אחר!

דף מד/ב מר סבר מצוה קא עביד

העוסק במצווה לשם קבלת שכר, פטור מן המצווה?

כידוע, "העוסק במצווה פטור מן המצווה", כלומר, מקיום מצווה אחרת (סוכה כה/א), אם אינו יכול לקיים את שתיהן כאחת, שכן, מה טעם יניח מצווה שעוסק בה כדי לעסוק באחרת. ואף אם המצווה השניה חשובה היא מן הראשונה, גזרה התורה שלא יניח את המצווה שעוסק בה מפני המצווה השניה (ריטב"א ור"ן שם). בהוראתם זו חכמינו ז"ל התייחסו למצוות הכתובות בתורה. אך נידון נרחב התפתח בפוסקים, לגבי מעשים אשר הגדרתם כ"מצווה" אינה ברורה כל עיקר.

סוחר תפילין: רבי אברהם אבלי הלוי גומבינר זצ"ל, בעל ה"מגן אברהם", פוסק ("שולחן ערוך" או"ח סי' ל"ח ס"ק ח'), כי כאשר כוונתו העיקרית של האדם במעשהו היא לשם קבלת שכר, אין הוא נחשב כ"עוסק במצווה". וכגון, אדם הרוכש תפילין כדי להעבירן ליהודי הזקוק להן, ועושה זאת כדי להרוויח את חלקו בעיסקה, אין דינו כדן העוסק במצווה. אולם, אם הוא עושה כן כשכוונתו העיקרית היא לשם מצווה, נחשב הוא כ"עוסק במצווה".

העושה מעשה מצווה מובהק, נחשב עוסק במצווה: ה"חפץ חיים" זצ"ל ("ביאור הלכה" סי' ל"ח סעי' ח') מצדד, כי ה"מגן אברהם" מתייחס בפסקו לאדם העוסק במעשה התלוי בכוונת העושה, ופעמים שהוא מעשה מצווה ופעמים שהוא מעשה חולין. כלומר, רוכש תפילין עבור אחר אינו עוסק במעשה מצווה מובהק, וכינוי מעשהו כ"מצווה" תלוי בכוונתו. אולם, העוסק במעשה מצווה מובהק, כגון, הכותב סת"ם, אף שכוונתו לשם קבלת שכר, נחשב הוא כ"עוסק במצווה", שהרי בפועל הוא מקיים מצווה.

עם זאת, מקשה ה"חפץ חיים" על ה"מגן אברהם" מסוגייתנו, בה אומר רבי עקיבא, שהלכה נפסקה כמותו, כי מלווה המטפל במשכון שהופקד ברשותו על ידי הלווה, נחשב כ"עוסק במצווה", למרות שמשכון זה משמש את המלווה לגביית החוב מן הלווה המתמהמה לפרועו. לכאורה, הטיפול במשכון אינו מעשה מצווה מובהק, ובהתאם לפסקו של ה"מגן אברהם" לא היה על מלווה זה להחשב כ"עוסק במצווה", שהרי הוא מחזיק ברשותו חפץ זה כדי לגבות את החוב על ידו, ואם כן, כוונתו העיקרית אינה לשם מצווה (ועיי"ש מה שכתב ליישב).

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א ("תשובות והנהגות" ח"ג סי' ט"ו), מבאר, כי אכן, פסקו של ה"מגן אברהם", שמעשה היכול להתפרש כמעשה חולין נחשב כ"מצווה" רק כאשר זוהי כוונתו העיקרית של העושה - שריר וקיים, ולפיכך, רוכש תפילין עבור אחרים צריך להתכוון בעיקר לשם מצווה. אולם, מלווה זה אשר בו עוסקת סוגייתנו, כל עיקר כוונתו למצווה היתה. הגע עצמך, כלום התכוון זה להלוות את ממונו כדי להשתמש במשכון לפרעון החוב? הרי לא התכוון אלא לשם מצווה, ורק הנסיבות אליהן נקלע מאלצות אותו להשתמש בפיקדון.

נפלטתי החוצה אל החום הנורא, היה עלי למסור מכתב נוסף. דפקתי. הדלת נפתחה, ואיש אחד חיבק את זרועי, ובלי דיבורים הכניס אותי לתוך הבית שלו, סגר את הדלת, הושיב אותי על כסא, נטל מאוורר ענק, העמיד אותו מול הפרצוף האדום שלי ורץ למטבח להביא לי כוס מים צוננים.

ברכתי "שהכל" והוא ענה "אמן" במתיקות. **"תגיד"** שאלתי אותו, "למה רק אתה ככה?". **"אתה יודע מה הוא ענה לי?"** האיש הזה לא התעטף בחיך של סיפוק עצמי, הוא גם לא קימט את מצחו במין תגובה מזלזלת בשאר יצורי אנוש. הוא הסביר לי "ראה, כשבן אדם מקבל מכתב, סקרנות רבתי מציפה אותו מי כתב את המכתב. אולי דודה זקנה מצווה לו את ביתה שבפלורידה לאחר הליכתה לעולם שכולו טוב, שמא מעטפה זו נושאת בחובה הזמנה לאירוע שהוא כל כך משתוקק להיות מוזמן אליו. ואולי, בכלל... מי יודע".

אתה מבין את החכמה הרבה שבדבריו, הוא הצליח לסגור על האנשים ולהפיק את רוחו בו זמנית. אל תשאל אותי למה המכתב שהוא קיבל לא סקרן אותו. כמובן שכן. אבל אני עניינית אותו יותר. כך הרגשתי. כך הוא פעל.

★ ★ ★

האיש כבר אינו בין החיים. **הוא** נפטר בכ"ג סיון ה'תשנ"ג. **הגאון** רבי שמואל צבי קובלסקי זצ"ל, רב בית המדרש דחסידי סוכטשוב בבני ברק, וראש הכולל סוכטשוב.

גדול היה האיש. **בספר** "אנא עבדא", הגדוש בסיפורים ובמעשיות אודות חייו ופעלו, מצאנו את המעשה המפליא הבא:

מספר ידיד נעוריו הרב ישעיהו הדרי: **היה** זה בחודש סיון תשט"ו. שהייתי בירושלים בחג השבועות, שחל ביום שישי, וביום ראשון נלאחריו הושלך רימון ברחוב שמואל הנביא. נפצעתי אנושות ונלקחתי לבית החולים "הדסה", ששכן באותם ימים ברחוב שטראוס פינת רחוב הנביאים. באישון לילה הכינו אותי לניתוח בהול, ומתוך ערפילי הדמיונים שמעתי שצבי קובלסקי הגיע. שליח ההשגחה היה. באקראי הגיע לירושלים לחג, באקראי שמע על זהותו של הפצוע בפיגוע ואיתר את מקומי. בערפל ההלם שמעתי מתווכח עם שומר הפתח וקרא: אני בן דוד שלו, אני חייב להכנס אליו. לאחר מכן נדורות לי כמה מילות עידוד. יהיה טוב, אל תזרוק חשכה אפפה אותי, שוב שקעתי בחוסר הכרה.

כל מה שאספר מעתה ואילך נודע לי מאוחר יותר מפי הוריי. **הוא** עזב את בית החולים ובלבו חרדה. באותם ימים נהגו לדווח ברדיו ובעתונות את שמות הנפגעים בלי לוודא שהמשפחות יודעות על פציעת יקיריהן. הידיעה המחרידה היתה נוחתת עליהן, בלי שתהיינה מוכנות להלם. הוא חרד כי בדרך כך יודע להורי דבר פציעתי, והללו יחוו זעזוע נורא. שתוצאותיו מי ישרון.

מה עשה? התקשר למערכת העיתון שהורי היו מנויים עליו, ושאל האם הידיעה נכנסה לדפוס, בראונו לבקש שהשם לא יודפס בה. אמרו לו, שהעתק כבר בדפוס. ביקש שידועו למחלק של ישים את העתון בתיבת הדואר של משפחת הדרי. **זה** היה הצעד הראשון. **עתה** עמד בפניו המכשול הבא. הורי יפתחו את הטרגיסטור לקראת השעה שבע, וישמעו את הידיעה הנוראה. מה עלול לקרות? נוכל לשער זאת ממה שאירע בביתו של הרב קולודצקי, שבישיבתו למדתי. אשתו הגישה את ארוחת הבוקר, כאשר השומע שמי מפי הקריין כפצוץ הפיגוע. המגש נפל מידיה והתנפץ לרסיסים.

מה עשה, מיהר ונסע לפנות בוקר לתל אביב. הדרך נמשכה אז למעלה משעתיים בדרך הישנה, עם חניה בהר-טוב. בחמש דקות לשבע עלה בחדר המדרגות שלנו, פתח את ארון החשמל והוציא מתוכו את הפקקים...

דף מה/א והחנוני על פנקסו

ההבדל בין "מאמין" ל"יודע"

סוגייתנו עוסקת במעביד, אשר בסיום יום העבודה שלח את פועלו לחנות לממכר מוצרי מזון, כדי לקבל שם מוצרים חלף עבודתו. לבסוף טען הפועל, כי לא קבל מאומה מן החנוני, ועל כן המעביד חייב לשלם לו את שכרו, ואילו החנוני דרש מן המעביד לפרוע את החוב בגין המצרכים שנתן לפועל, וכהכחה לדרישתו הוא הציג את פנקסו בו רשום חוב זה וכלשון סוגייתנו - "והחנוני על פנקסו". במקרה זה, קובעת סוגייתנו, וכן נפסק להלכה ("שולחן ערוך" חו"מ סי' צ"א סעי' א'), הן הפועל והן החנוני נשבעים, ובעל הבית משלם לכל אחד מהם.

אדם רשאי לתבוע חוב מחבירו, על סמך רישום בפנקסו: מסוגייתנו הוכיח הרא"ש (הביאו בנו בעל ה"טור" בשם תשובות אביו הרא"ש, כלל פ"ו) חידוש גדול, והוא, כי אדם המקפיד על רישום מדויק של הוצאותיו והכנסותיו ותובע מחבירו להחזיר לו חוב, רשאי לטעון, כי ברור לו שהחוב לא שולם, אף שאין הוא זוכר זאת אלא מסתמך על פנקסו. זאת, הוא מוכיח מלשון המשנה - "וחנוני על פנקסו". כלומר, החנוני עצמו אינו זוכר לבדו את החוב, אך הוא רשאי להסתייע בהוכחה חיצונית זו, כדי להחשב כמי ש"יודע" שפלוני חייב לו ממון, ואף לזכות בדין (עיי' "שולחן ערוך" חו"מ סי' צ"א סעי' ד, ה). אמור מעתה, על סמך הרישום בפנקסו, "יודע" בעל הפנקס כי פלוני חייב לו ממון.

הנתבע-איני יודע, אולם אני מאמין לתובע! שאלה מעניינת התגלגלה אל שולחנו של בעל "בית יצחק". בראשונים מבואר (רש"י ב"ק כח/א, ב"מ צז/ב ד"ה "רב נחמן"), כי התובע את חברו לשלם לו ממון, והלה טוען כי אינו יודע אם הוא חייב לו אם לאו, רשאי הנתבע לפטור את עצמו מתשלום, אם יישבע כי אכן אינו יודע. והנה, מעשה באדם ישר דרך שהופיע בבית הדין וטען, כי אינו יודע אם הוא חייב ממון לתובע, אך התובע נחשב בעיניו כאדם הגון, והוא מאמין לתביעתו.

נשאלת השאלה, כיצד יש להתייחס לאיש מוזר זה. האם אחר שהוא מאמין לתובע, הוא נחשב כמי שבעצמו "יודע" שהוא חייב, או שמא, הוא עצמו אינו יודע אלא שהוא מאמין לחבירו?

מאמין נחשב כ"יודע": הגאון רבי יצחק שמעלקעס אב"ד לעמבערג פסק נחרצות (שו"ת "בית יצחק" חו"מ סי' נ"ג אות י"ב) כי אותו אדם נחשב כ"יודע" שהוא בעל חוב. הגע עצמך, הוא כותב, וכי מי שמעולם לא ראה את יבשת אמריקה, אינו נחשב כ"יודע" שהיא קיימת? כלום הוא נחשב כ"מאמין" בקיומה ולא כ"יודע"? לפיכך, אין הוא רשאי להשבע כי הוא אינו יודע שהוא חייב מעות לחבירו, ועליו לשלם את סכום התביעה.

מאמין אינו נחשב כ"יודע: לעומת זאת, חתנו - רבי נתן לוי אב"ד רישא, ונכדו - רבי אהרן לוי, אף הוא אב"ד רישא, חלקו על דבריו. שכן, קיים חילוק מהותי בין אמונה בטענת הזולת לבין אמונה בקיומה של יבשת אמריקה. כל יושבי תבל, אף אלו אשר מימיהם לא דרכה כף רגלם ביבשת אמריקה, מקבלים הוכחות חותכות על קיומה על ידי דיווחים עליה וממנה, ומכתבים, בני אדם, סחורות ושאר אמצעים המאמתים את קיומה עלי אדמות. אולם, ידיעתו של נתבע תמים וישר זה, אינה מתבססת על מציאות, כי אם על דבריו של התובע בלבד. אמונה כזו, אין לכנותה בשם "ידיעה" (הערה במפתחות לשו"ת "בית יצחק" שם ב"הדרש והעיון" דברים מאמר מ"ז).

דף מה/ב בל תלין

איסור "בל תלין" במלגה ללומדי תורה

התורה אוסרת על המעביד להלין את שכרו של הפועל, ואם הלין את שכרו, הוא עובר על מצוות עשה ועל מצוות לא תעשה. הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א כותב בספרו ("תשובות והנהגות" ח"ג סי' ת"ע) בשם מהרש"א אלפנדרי, בעל שו"ת "סבא קדישא", כי גם אדם המקבץ מספר יהודים למקום אחד כדי שילמדו תורה, וקובע לשלם להם שכר קצוב עבור זאת, אינו רשאי להלין את שכרם.

זאת למודעי, כי מעביד המעכב את תשלום השכר מחמת חסרון ממון, אינו עובר על איסור זה ("שולחן ערוך" חו"מ סי' של"ט סעי' י) [שהרי אמרה תורה (ויקרא יט/ג) "לא תלין פעלת שכיר אתך", כלומר, ששכר הפועל לא ילון ברשות המעביד, אך אם השכר אינו ברשותו, אף לינה אין כאן. ב"מ קיב/א]. לפיכך, ראש כולל אברכים שהממון אינו מצוי בכיסו, אינו עובר על איסור "בל תלין".

קדימות לבעלי החובות: הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א מוסיף, כי יתכן שראש כולל שהחובות משתרגים על צווארו, רשאי להקדים את פרעון החובות על פני התשלום לאברכים, אף על פי שבדרך כלל יש לשכיר דין קדימה על פני בעלי החובות (עיי' "תשובות והנהגות" שם, שהוכיח כן משו"ת "רב פעלים" ח"ד חו"מ סי' ז). שכן, סביר להניח שהאברכים עצמם מעדיפים שהוא לא ישקע בחובות עמוקים העלולים לאלץ אותו לסגור את ה"כולל" לחלוטין.

כל האמור לעיל, אינו אלא באדם שקיבץ את האברכים וקיבל על עצמו לסייע בכלכלתם. אולם, ראש כולל המשמש כגבאי צדקה, ואינו נוטל על עצמו התחייבות פרטית לתשלום שכרם, אינו עובר על איסור "בל תלין" שהרי אין הם "פועליו".

הורי ניסו להפעיל את הטרנזיסטור - ואינו פועל. תמחו על הפסקת החשמל. בשעה שבע וחמשה נקש על הדלת. שלום עליכם, קרא בבואו. הייתי בחג בירושלים, הבאתי דרישת שלום מישעיהו. **אבי** תמה על החבר, שמגיע בבוקר למסור ד"ש. סיים את ארוחת הבוקר והתכוון ללכת לעבודה. ישעיהו לא מרגיש טוב, הוסיף ואמר. וכעבור כמה דקות הוסיף: אישפזו אותי, אבל זה לא נורא. אמי נחרדה, ואבי אמר: בואי, ניסע לירושלים. והוא אמר: אצטרף אליכם. זה באמת לא נורא, הניתוח עבר בשלום...

בקצרה, במשך כשעתיים הכין אותם, במנות קצובות ומדודות. בדרך קלה אבי עיתון, וקרא בו על הפיגוע. בבואו לבית החולים היה מוכן כדבעי. כל ימיו זכר לו אבי את החסד שעשה עמו - וכיצד עשאו...

לו רק היה גליונו בן עשרה, או אפילו עשרים עמודים, מקום היה לי לפרש בו סיפורים לעשרות ולמאות, על היהודי הנפלא הזה שהיטיב עם כל כך הרבה אנשים.

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, התגורר בשכונתו שנים רבות וגם הוא מעלה על נס בספר "אנא עבדא" את תשומת הלב שבו ומידת העין הטובה שהתבשר בה. היו בשכונה כמה ילדים, שהוריהם לא פיקחו דיים על התקדמותם בלימודים. הרב קובלסקי נטלם תחת חסותו. היה לומד איתם, בוחן אותם בחן, ומרעיף עליהם תגמולים שונים, כדי שיצליחו בלימודיהם ובמבחנים שערך להם... גדול היה האיש.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 474 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף מה/א והחנוני על פנקסו

לגנוב, לכחש, לשקר ולהשבע

במשנתנו נאמר כי אדם שסיכם עם חנוני לשלם לו עבור מוצרי מזון שהוא יספק לפועליו כשכר עבור עבודתם, ולאחר מכן תבע החנוני את המגיע לו, אם אין אחד מן הצדדים מודה כי שיקר, נשבעים שניהם ונוטלים את שכרם מבעל הבית, המוצא את עצמו נאלץ לשלם לחנוני ולפועלים גם יחד מחוסר ברירה.

לדעת המלבי"ם, המקרה המתואר במשנה מרומז בסמיכות דברי התורה שבפרשת קדושים (ויקרא יט/יא-יב): "לא תגנוב ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו ולא תשבעו בשמי לשקר".

כחש, הוא דבר מה שהזולת מכיר בו, וטוען נגדו כי אינו אמת.

שקר, הוא דבר מה שהזולת אינו יודע אם נכון הוא אם לאו.

במקרה המתואר לעיל, הן הפועלים והן החנוני יודעים היטב מי משקר, ואילו בעל הבית - אינו יודע לכן הזהירה התורה בלשון רבים: "לא תגנוב" - הפועלים והחנוני את בעל הבית. "ולא תכחשו" - הפועלים לחנוני והחנוני לפועלים. "ולא תשקרו איש בעמיתו" - שניהם לבעל הבית. "ולא תשבעו בשמי לשקר" - שהרי אחד מהם ודאי נשבע לשקר ("ימין יוסף").

דף מה/א הנושאת והנותנת בתוך הבית

רק פרנסה אמיתית בבית...

בימים בהם שימש רבי אורי מסטרליסק זצ"ל, שנודע לימים בשם השרף מסטרליסק, את רבו הרה"ק רבי שלמה מקרלין זצ"ל, הייתה אשתו הצדקנית משרתת בביתו של הגאון רבי חיים כהן רפפורט זצ"ל, ראב"ד בעיר לבוב. בהתקרב חג הפסח חזר רבי אורי לביתו בלבוב לחוג את החג עם אשתו, ושניהם הוזמנו להתארח בליל הסדר אצל

דף מ/ב לאחזוקי איניש בגנבי לא מחזקין

הירושה הגדולה של ניירות ערך

מעשה ביהודי אמריקאי אמיד, אשר הפקיד בבנק ניירות ערך רבים. בשעת הפקדתם הוא התבקש על ידי פקיד הבנק להצהיר, לכל מקרה שלא יבוא, מי הוא זה שלאחר מאה ועשרים שנותיו ייהנה מממונו המופקד בבנק. נטל האיש את עטו, ושרבט את שמו של בנו הבכור - חנוך. לאחר פטירתו של האב, טען חנוך לבעלות על הממון שבחשבון בנק זה, בעוד אחיו טענו כנגדו, כי אביהם לא התכוון להוריש לו בלבד ממון זה, ורישום שמו במסמכי הבנק נועד לצרכים רשמיים גרידא. בשאלה זו, כלולים מספר נידונים הלכתיים, ואחד מהם הוא, אם הכלל המוביל בכל הספיקות הנוגעים לדיני ממונות - "המוציא מחבירו עליו הראיה", ואשר לפיו מותירים את הממון בידי המחזיק בו, תקף גם לגבי חנוך, המוטב הבלעדי של חשבון הבנק. הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" ח"מ ס"א סי' י"ז) אשר להכרעתו הובא מקרה זה, פרס את היריעה בפני בני המשפחה כלהלן.

המוציא מחבירו עליו הראיה: אנו יודעים, כי "המוציא מחבירו עליו הראיה", שהרי, המצאות החפץ ברשות המחזיק בו מהווה את ההוכחה הטובה ביותר לבעלותו עליו, ואין הוא צריך להוכיח זאת באופן אחר.

אולם, אם התובע יטען בעזרת שני עדים, כי הוא הבעלים הקודם של חפץ זה - "מרא קמא" בלשון הגמרא - ואמש עוד היה חפץ זה בבעלותו, בטלה מאליה הוכחת הנתבע לבעלות על החפץ מעצם המצאות החפץ ברשותו, שכן, בעליו הקודם טוען, כי מעולם לא מכרו למחזיק בו. לכאורה, אם כן, על המחזיק בחפץ להחזירו לבעליו הקודם, שהרי אין הנתבע מצוייד בהוכחה כל שהיא הסותרת את בעלותו של התובע המוכחת על ידי עדים.

חזקה על אדם שאינו גנב: בכל אופן, קובעת סוגייתנו, כי אין הנתבע זקוק להביא עדים לכך שהחפץ שלו הוא. זאת, משום ש"אחזוקי איניש בגנבי לא מחזקין". כלומר, אין חושדים באדם שהוא גנב, מפני הרתיעה הטבעית של בני אדם ממעשה נלוז זה, הכרוך בכושה נוראה אם יתפסו בגניבה. נמצא שוב, כי עצם המצאות החפץ ברשות הנתבע מהווה הוכחה כי שלו הוא, שהרי אינו גנב.

כל זאת, לגבי חפצים שיש צורך לגנוב אותם. אולם, לגבי "חפצים העשויים להשאיל ולהשכיר", שאדם אינו צריך לגנוב אותם כדי להביאם לרשותו, אין מועילה חזקת "אחזוקי איניש בגנבי לא מחזקין", וחובת ההוכחה חוזרת ומוטלת על המחזיק כעת בחפץ (עיי' "קובץ שיעורים" ח"ב סי' ט). מעתה, קבע הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, חנוך, אינו יכול להתגונן מול אחיו בטענת "המוציא מחבירו עליו הראיה", שהרי הם נציגי ה"מרא קמא", הלא הוא אביהם המנוח, ועל חנוך **להוכיח**, כי אביהם הוריש לו את ניירות הערך. גם בחזקת "אחזוקי איניש בגנבי לא מחזקין" אין הוא יכול להסתיע, שהרי ניירות הערך הונחו בחשבוננו באופן אלגנטי, ולא היה צורך במעשה פלילי מצידו כדי שהדבר יתרחש. ממילא, חובת ההוכחה אודות בעלותו על הפקדונות בבנק חוזרת ומוטלת על כתפיו.

הגאון. כראות הגאון מלבוב את גודל התלהבותו של רבי אורי ואת התקדשותו בליל החג, הבין כי בן מעלה הוא, ופנה אליו בשאלה: מאחר שכבודו צדיק וירא שמים, וכתוב "ותקם דברך כי צדיק אתה", אם כן, מדוע אשתו טורחת כל כך בפרנסה ואין הוא מקיים את שכתב לה בכתובתה "ואנא אפלא ואוקיר ואיזון ואפרנס יתיכי"? השיב לו רבי אורי: אכן צודק כבודו. ברם, בהמשך אותם דברים כתוב בכתובה "כהלכות גוברין יהודאין, דמפרנסין לנשיהון בקושטא", ולכן, קודם כל נסעתי לרבי, לבקש את האמת! (הרש"י ז"ל, על התורה, עמ' 498).

דף מה/ב עובר משום בל תגזול

הוכחה מהתורה על השכל

בעל ה"חידושי הרי"ם" זצ"ל, היה משבח מאד את הנאמר בספר הישר, המיוחס לרבינו תם, כי גזל הוא דבר מגונה, משום שהתורה אסרתו... בעל ה"חידושי הרי"ם" קילס את הדברים, משום שאין להוכיח מהשכל על התורה, אלא מהתורה על השכל... ("דגל יהודה").

דף מ/ב קרב לגבי דהינא ואידהן

עבד מלך, כמלך...

"אם נגעת במשוח בשמן, תהא גם כן משוח בנגיעתו". במשפט זה מבחיר שמעון בן טרפון בסוגייתנו, מדוע התורה (דברים א/ז), מגדירה את נהר פרת כ"נהר הגדול", למרות קוטנו (רש"י בראשית טו/יח). זאת, משום שהוא סמוך לגבולה של ארץ ישראל, ולפיכך ראוי גם הוא להקרא גדול, היינו, חשוב. לעומת זאת, לדעת רבי ישמעאל הנהר פרת נקרא בתורה גדול, כי "עבד מלך, כמלך". כלומר, העבד, נהר פרת, נחשב כמלך, כארץ ישראל.

לעילוי נשמת

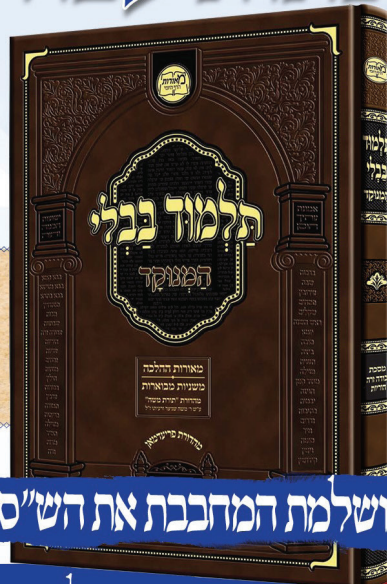
הר"ר אהרן פרידמן ז"ל

ב"ר חיים קלונימוס קלמן ז"ל נלב"ע כ' בסיון תשנ"ט מיקירי בית המדרש סוכושוב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

מאירים את מסכתות עבודה זרה והוריות

לראשונה: מואר מוקד מפורסם נותן חשק ללימוד

• בתוספת משניות בגליון הדף להשלמת לימוד הש"ס • בסוף הכרך נוסף ביאור למשניות - 'מאורות המשנה' • להשלמת הלימוד ב'הלכה למעשה' צורף החיבור הנפלא 'מאורות ההלכה' הרגשות בתחילת ענין בתוספות

• נוסח הגמרא והמפרשים מוגה ומתוקן במיטב המסורת של מהדורות הש"ס של 'עוז והדר' • הגמרא, הרש"י והתוספות מוקדים ומפוסקים בדיוק ובשלמות • רקע מיוחד להקלת הקריאה ולמניעת כאבי עיניים

הגמרא המושלמת המחבבת את הש"ס על לומדיה

מוקד ישיר לגמרות "דף היומי": 02-804-3333